

17. Joose V. The Five Clicks // International Journal of American Linguistics, 1962. Vol. 28 – № 2.
18. Lounge lizard – http://en.wikipedia.org/wiki/Lounge_Lizard
19. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Grammar of Contemporary English. L. and N.Y., 1972.

Джерела ілюстративного матеріалу:

20. Юрій Андрухович Рекреації – <http://www.ukrcenter.com>
21. Yuri Adruxhovych Recreations // translated by Marko Pavlyshyn. – Toronto: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1998. – 40 p.

УДК 81'25

Конкульовський В.В.
(Тернопіль, Україна)

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ
КІНОТЕКСТІВ КОМЕДІЙНОГО ЖАНРУ**

У статті проаналізовано сучасний стан українського кіноперекладу, висвітлено основні проблеми при перекладі кінотекстів взагалі і кінокомедій зокрема, описано низку дискусійних питань, що потребують подальшого вивчення та детального опрацювання.

Ключові слова: кінопереклад, кінотекст, адаптація, комедія, дублювання.

В статтє проанализировано современное состояние украинского киноперевода, выделены основные проблемы при переводе кинотекстов вообще и кинокомедий в частности, описан ряд дискуссионных вопросов, которые нуждаются в дальнейшем изучении.

Ключевые слова: киноперевод, кинотекст, адаптация, комедия, дубляж.

The article focuses on review of the present stage in translating the foreign films in Ukraine. It highlights the main problems concerning movies' translating in general and comedies in particular; and also a series of translational aspects requiring further research and detailed elaboration.

Key words: film translation, film text, adaptation, comedy, dubbing.

На сьогодні однією з найважливіших проблем у перекладознавстві є проблема перекладацького відтворення кінотекстів в умовах іншої лінгвокультури. У цій галузі плідно працюють багато фахівців, серед яких слід виокремити такі постаті, як М. Берді, С. Беляєв, Д. Бузаджи, І. Вайсфельд, Л. Володарський, А. Гаврилов, В. Гайдук, С. Герасімов, В. Горшкова, Г. Денісова, С. Ейзенштейн, М. Єфремова, Ю. Живов, М. Зак, П. Іващенко, Р. Кавенюкі, В. Красних, Ю. Лотман, Н. Лубашова, Р. Матасов, О. Михальов, Н. Наговіцина, Р. Палажченко, К. Райс, П. Санаєв, Н. Скоромислова, А. Слесаренко, Г. Слишкін,

© Конкульовський В.В., 2011

Г. Старцева, Ю. Тинянов, А. Федорін, А. Чужакін, І. Шилова, Р. Юренєв, С. Юткєвіч, О. Якимєнко. Проте, на сьогодні немає жодної фундаментальної праці, в якій би розглядалися особливості, закони, ознаки окремих жанрів і типів кіно та, відповідно, специфічні стратегії та тактики їх перекладацького відтворення в іншій лінгвокультурі. Звідси, актуальність даної проблематики зумовлена, з одного боку, важливістю врахування труднощів перекладу фільмів комедійного жанру для досягнення найповнішого результату, з іншого, - відсутністю вагомих наукових досліджень у цій галузі.

Мета даної статті полягає у висвітленні окремих теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з перекладом кінокомедій українською мовою взагалі і окресленні парадигми ключових підтипів комедійного жанру з позицій перекладознавства зокрема.

Одним з найважливіших компонентів будь-якого фільму, нарівні з акторською майстерністю та спецефектами, є переклад. Але як це не парадоксально, незважаючи на всезростаючу популярність кіно в Україні, якість кіноперекладу залишається на низькому рівні, що перш за все пов'язано з відсутністю у перекладачів практичного досвіду та об'єктивно слабкою теоретичною базою. Певні ускладнення кіноперекладу пов'язані також і з дублюванням фільмів рідною мовою, адже цей процес передбачає необхідність укладання українського тексту в англійську артикуляцію, що призводить до значного скорочення тривалості фраз, а подекуди і втрати змісту. Найбільше від неякісного дублювання страждають фільми саме комедійного жанру. І проблема тут полягає не лише у розбіжності з оригінальною звуковою доріжкою чи у підібраних акторах з неадекватними голосами, а насамперед у перекладі. Автори перекладу часто забувають про те, що в кінотексті комунікативний акт пов'язаний концептуально, а не функціонує лише як кінофрагмент. Багато глядачів не сприймають комедійний ефект у тому чи іншому комунікативному акті саме через невдалий переклад. Через такий переклад втрачається атмосфера та колорит фільму.

Притаманним сучасним перекладачам є пом'якшення образливих слів при перекладі, а іноді навіть викривлення їх значення у тому разі, коли перекладач не відчуває розбіжність у співвідношенні ступенів експресії лексики в обох мовах. Відомий російський кіноперекладач за прізвиськом «Гоблін» - Д. Пучков стверджує, що англійську ненормативну лексику потрібно перекладати ненормативною лексикою країни реципієнта, оскільки перекладач повинен передати авторський задум [11]. Режисер і сценарист вирішують хто і як говорить і поводить у фільмі, а не перекладач. Останній повинен забезпечити такий самий вплив тексту перекладу на реципієнта іншої лінгвокультури, як і первинний текст на представника лінгвокультури автора. Для масової аудиторії, яка в більшості випадків не володіє іноземною мовою, найвищим ступенем якості кіноперекладу залишається повний дубляж фільму, який віддзеркалює професійність підходу перекладача, редактора, сценариста, режисера, звукооператора та акторів.

В Україні цей процес дещо видозмінений. Паралельно з перекладачем працює людина, яка «підганяє» тривалість перекладених фраз під іншомовну артикуляцію. Оскільки англійські фрази коротші за українські, текст перекладу зазнає кардинальних трансформацій. Як правило, після перекладу текст попадає до літературного редактора – людини, яка не володіє іноземною мовою і править його згідно з власним розумінням та уявленням про те, що і як повинні говорити актори. На сам кінець за справу береться режисер

озвучення: він і вирішує кому з яким голосом та інтонацією потрібно копіювати героїв. У разі, якщо актори підбрані невдало, своїми голосами та інтонацією вони ще більше створюють зміст оригіналу [9: 155-166]. Саме тому, нажаль, справжні акценти головних героїв дуже рідко відтворюються адекватно. Звичайно, такий процес повного дубляжу не стосується всіх кінострічок дубльованих українською мовою, адже існує багато успішних проєктів зроблених на високому рівні.

Власне сам процес перекладу будь-якого кінотексту складається з декількох етапів.

Д. Пучков стверджує, що на першому етапі перекладач повинен зрозуміти не стільки про що йдеться в оригіналі, скільки власне контекст фільму. Таке просте на перший погляд завдання обертається на важку проблему для сучасного перекладача, адже для того, щоб зрозуміти оригінал потрібно бути високоосвіченою та достатньо ерудованою людиною, необхідно мати відповідну освіту та володіти глибокими фоновими знаннями з релігії, міфології, медицини, історії, лінгвокультурології, юриспруденції, географії, політики, економіки тощо. За умов відсутності або недостатньої поінформованості, переклад кінотексту може зазнати концептуальних видозмін за рахунок неадекватного відтворення змістових блоків оригіналу. Д. Пучков також наголошує на проблематиці відтворення у перекладі кінотекстів ідіом, приказок, біблійних висловів, цитат тощо [11].

Одним із заключних етапів перекладу кінотексту за словами «Гобліна» є літературне опрацювання тексту мовою реципієнта з повним збереженням змісту оригіналу.

Художній фільм – це не лише культурний феномен, в якому відображені соціокультурні пріоритети суспільства, але і спосіб формування картини світу як окремого індивіда, так і цілої лінгвокультурної спільноти. Фільми можуть бути надзвичайно впливовим і сильним засобом передачі цінностей, ідей та інформації про культурні й соціальні особливості різних етносів. Часто саме художній фільм стає головним джерелом та одночасно засобом створення образу «чужої» культури [2: 35-73]. На прикладі демонстрації знакових, так би мовити, прототипових американських фільмів у нашій свідомості у результаті когнітивних процесів формується картина американського способу життя, система їх цінностей, лінгвокультурний портрет нації тощо.

Фільм як об'єкт лінгвістичного дослідження завжди викликає певні труднощі, оскільки постає складною системою уявлень та знань, в якій, окрім тексту, містяться ще й екстралінгвальні фактори, особливо важливі для розуміння повідомлення оригіналу. Отже, при перекладі фільмів перекладач повинен враховувати жанрові ознаки кінострічки, стилістику кінотексту, особливості характерів героїв, їх інтонації, але також і характеристику цільової аудиторії, на яку розраховано кінотекст [5: 44-58].

Більшість кінофільмів передбачають наявність розмовної лексики, яку використовують в різних значеннях, з різноманітною емоційною палітрою, яка може мати різне змістове навантаження. Розмовна лексика є найбільш доступною для звичайного реципієнта і широко використовується в багатьох жанрах. Текст кінофільму постає в формі діалогів, закадрових коментарів, слів, пісень, надписів. На відміну від інших перекладних текстів він має свої особливості: кінотекст обмежений часовими рамками звучання, розрахований на миттєве сприйняття, тому повинен бути максимально інформативним і зрозумілим глядачам, а також супроводжується відеорядом, який і передбачає вибір можливих варіантів перекладу. При кіноперекладі потрібно враховувати особливості, зу-

мовлені власне мовою кіно, а також необхідністю дотримуватись критеріїв художнього перекладу [8: 315-323].

При роботі з кінотекстом перекладач часто повинен застосовувати прийом компресії, щоб за допомогою мінімальної кількості мовних засобів максимально повно передати інформацію. У кіноперекладі також важливо враховувати зв'язок між зображенням і текстовим матеріалом, беручи до уваги вербальні та невербальні засоби вираження [1: 116]. Інколи буває складно підібрати еквівалент, коли фраза в оригіналі супроводжується характерним жестом, оскільки почасті мови жестів у різних культурах не тільки не співпадають, а можуть бути і незнайомими для цільової культури.

Інше питання стосується назв фільмів – однієї з найулюбленіших тем для дослідження серед перекладознавців. Назва фільму відіграє важливу роль у розумінні картини та сприйнятті інформації, що міститься в кінострічці. Д. Бузаджи зауважує, що назва – це обличчя, ім'я фільму, тому до його перекладу потрібно підходити надвідповідально [3: 64-75]. Під час перекладу назв фільмів найгострішою проблемою для перекладача залишається правильний вибір трансформації, за допомогою якої перекладач доносить до глядача квінтесенцію змісту, що надає можливість зрозуміти загальну сюжетну лінію та викликає достатньо заінтригованості, необхідної для виникнення бажання переглянути певну кінострічку. Серед цілого ряду існуючих трансформацій слід використовувати тільки ту, яка необхідна для найбільшого наближення назви-перекладу до оригіналу стосовно таких критеріїв, як структура, виразність та інформативність.

Врахування прагматики назви оригіналу передбачає використання різних стратегій адаптації, що значно допомагає потенційній аудиторії в адекватному сприйнятті змісту фільму. За допомогою адаптації можливо добитися аналогічного комунікативного ефекту. Прикладом можна вважати переклад назви радянського фільму «Летять журавлі» французькою мовою “Quand passent les cigognes”. Н. Гарбовський стверджує, що французький перекладач, щоб уникнути двозначності, замінив «журавлів» (grues) на «лелек» (cigognes), тому що у французькій мові слово “grue” має ще й переносне значення – «повія» [4: 403-405].

Через переклад фільм входить в нове культурно-історичне середовище. Саме тому, немінучими є неточності, адже перекладач може вплинути лише на текстовий елемент фільму, в той час як інформація, закладена у відеоряді та звуковому оформленні, залишається незмінною. Відеозображення та звукове оформлення містять велику кількість соціальних і культурних алюзій і метафор зрозумілих глядачам оригінальної версії і незрозумілих для носіїв іншої лінгвокультури. Одним з основних завдань залишається адекватна передача змістового наповнення фільму, а головним засобом досягнення цього вважається прагматична адаптація [7: 7-40].

Адаптація художнього фільму вимагає досконалого знання рідної мови. Зміст кінофільму буде адекватно передано тільки у тому випадку, коли цільова аудиторія реагуватиме на нього так само, як і аудиторія відправника. Однією з найбільших проблем є визначення можливостей граничного рівня адаптації тексту до іншомовної культури, де існує інша система цінностей та понять, що спричиняє втрати у сприйнятті чужої лінгвокультури [6: 155]. Так, щонайменше дивно звучить фраза «*ковбой задивився на Чумацький шлях*» або «*їхав ковбой за Дунай*». З цього приводу О. Нагребецький вважає

недоцільним використання будь-яких українських реалій, оскільки надмірне їх використання може спотворити уявлення про іншу лінгвокультуру [10].

Комедія як тип тексту або жанр кіно є надзвичайно складним феноменом для перекладацького відтворення в іншій лінгвокультурі. У даній статті ми спробуємо охарактеризувати основні ознаки, закономірності, особливості головних підтипів комедійного жанру та окреслити необхідність застосування парадигми обраних підтипів у перекладі. Кожний з підтипів уже апіорі прогнозує різні тактики перекладу. Релевантним дослідженням з проблем перекладу кінотекстів комедійного жанру є традиційний, ядерний тип, прототипова модель комедії або так звана «культуроцентрична комедія» (термін – В.В. Демецької), яка розуміється як знакова, культуро специфічна комедія, побудована на національних традиціях вихідної лінгвокультурної традиції. Полярними до прототипової моделі є пародія та чорна комедія, які належать до ключових підтипів комедійного типу тексту. Культуроцентрична та чорна комедії виступають в опозиції як норма – антинорма. Чорна комедія – це комедія навиворіт, комедія-перевертень, яка на відміну від традиційної комедії, характеризується тим, що мета розсмішити глядача досягається за рахунок «чорного» гумору. Пародія ж характеризується подвійною гумористичністю, адже зроблена вона власне на комедію.

У процесі перекладу фільму комедійного жанру перед перекладачем постає багато завдань, зокрема вибір стратегій і тактик для відтворення культуроспецифічних реалій, безеквівалентної лексики, інтертекстуальних елементів, пошук еквівалентів різних рівнів, адаптування реалій до культурних стереотипів глядача, врахування соціального статусу, культурного рівня та віку героїв, відтворення специфічного гумору, сленгу тощо. Перекладаючи комедію, важливо зберегти оригінальний задум автора, розкрити образи персонажів. Перекладач повинен максимально точно та адекватно передати глядачеві інформаційно-емоційне повідомлення, відтворене у вербальному мовленні акторів, закадровому тексті, піснях, титрах і надписах. Для більш адекватного перекладу потрібно враховувати також і відеоряд, який несе додаткову інформацію.

Знакова для певної лінгвокультури культуроцентрична комедія переповнена алюзіями, метафорами, гіперболами, іронією, каламбурами, евфемізмами, сленгом, жаргонізмами, реаліями, специфічним гумором, притаманним цій культурі та національності, пряме транскодування яких почасти залишається незрозумілим перекладачам, а звідси – цільовому рецептору. Усі ці засоби комічного ефекту часто спричиняють перекладацькі втрати у разі, якщо спеціаліст не може зрозуміти зміст повідомлення і знайти відповідні еквіваленти. Гумор у кінотексті потрібно відтворювати, враховуючи особливості менталітету країни перекладу. Надзвичайно важливим є знання перекладачем розмовної лексики, володіння великим обсягом лінгвокраїнознавчої екстралінгвістичної інформації. Для адекватного перекладу пародії та чорної комедії фундаментальним бачиться вміння розкодувати дотепи, підтекст, асоціативний план висловлювань. Адже, як пародія, так і чорна комедія містять велику кількість соціальних і культурних алюзій, метафор, зрозумілих глядачам оригінальної версії і незрозумілих для носіїв іншої лінгвокультури. Почасти алюзії можуть бути частинною фразеологізмів, біблеїзмів тощо. Значення багатьох культурних метафор невідоме українській аудиторії, адже потребує більш конкретних знань про певну лінгвокультуру.

Розглянемо приклади неадекватного відтворення ідіом, омонімів тощо у перекладах кінофільмів. Так, фраза “*That’s it for Christmas*” в ефірному перекладі звучить як «*Це для Різдва*». Перекладач проігнорував займенник *it*, у якому містилося головне змісто-ве навантаження. Тому адекватним зубачається такий варіант: «*Ось і повеселились*» або «*Ось вам і Різдво*». Наведемо ще декілька перекладів зі змістом, протилежним тексту відправника: так, фразу “*I could only lie to him so long*” в одній із серій «*Секретних матеріалів*» переклали як «*Я все вигадала*» у той час, як адекватним буде такий варіант: «*Я була змушена сказати йому всю правду*». Перекладач «не помічає» конструкцію *so long* і перекладає «*Я все вигадала*», відтворивши окремо всі слова з цієї фрази і отримавши «*Я могла тільки обманювати його так довго*». Після голосування на місцевих зборах в одному з кінофільмів ми чуємо фразу “*That’s unanimous*” перекладену як «*Аноніме голосування*». Насправді ж, помилка криється у тому, що перекладач стикнувся з хибним другом перекладача – омонімом, помилково переплутавши «*одноголосний*» з «*анонімним*», оскільки звучать ці слова майже однаково, а семантика у них різна. І ще приклад перекладу фрази головного героя у фільмі «*Сім’янин*»: «*Ось моє життя в горіховій шкарлупі*», яка в оригіналі звучить “*This is my life in a nutshell*”. Перекладач помилився через незнання відомої ідіоми *in a nutshell*, яку вивчають студенти молодших курсів перекладацьких відділень та небажання «заглянути» у словник фразеологізмів. Адекватно перекласти цю фразу можна так: «*Ось так коротко про моє життя*» або «*Ось таке моє життя в двох словах*».

Таким чином, у ході нашого дослідження ми виявили основні труднощі перекладу фільмів комедійного жанру, охарактеризували окремі теоретичні і практичні проблеми, пов’язані з перекладом кінокомедій українською мовою і окреслили парадигму ключових підтипів комедійного жанру.

Проблематика дослідження має суттєві перспективи, актуальне теоретичне та практичне значення для перекладознавства з огляду на можливість вивчення труднощів у виборі стратегій для передачі реалій, засобів створення гумористичного ефекту; фільму як форми сучасного художнього тексту; проблеми прагматичної адаптації тексту художнього фільму; критеріїв оцінювання. Детальне дослідження перекладу кінофільмів також важливо для досягнення вищого рівня кіноперекладів в Україні, що сприятиме розвитку кіномистецтва зокрема та української культури загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика: Учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. / И. С. Алексеева – СПб. : Союз, 2005. – 288 с.
2. Алимов В. В. Интерференция в переводе (на материале профессионально ориентированной межкультурной коммуникации и перевода в сфере профессиональной коммуникации): Учебное пособие Текст. / В. В. Алимов. – М.: КомКнига, 2005. – 232 с.
3. Бузаджи Д. М. Хоть горшком назови? / Д. М. Бузаджи // Мосты. – 2005. – № 1 (5). – С. 64 – 75.
4. Гарбовский Н. К. Теория перевода: Учебник. / Н. К. Гарбовский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. – С. 403 – 405.

5. Горшкова В. Е. Перевод в кино Текст. / В. Е. Горшкова. – Иркутск: МИГЛУ, 2006. – 278 с.
6. Денисова Г. Чужой среди своих: к вопросу о переводе художественных фильмов и их восприятии в рамках иноязычного культурного пространства / Г. Денисова // Университетское переводоведение. – 2006. – Выпуск 7. – С. 155.
7. Красных В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / В. Красных. – М. : Гнозис, 2003. – 375 с.
8. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики / Ю. М. Лотман. // Об искусстве. – СПб.: Искусство-СПБ, 1998. – С. 315 - 323.
9. Матасов Р. А. Методические аспекты преподавания кино/видеоперевода / Р. А. Матасов // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – РГПУ им. А. И. Герцена, 2009. – С. 155 – 166.
10. Яценко А. Перекладач Нагребецкий: І де ж в Україні російськомовній душечці вдовольнити культурні запити? <http://culture.unian.net/ukr/detail/186042>
11. Пучков Д. Вопросы Goblina про переводы фильмов. <http://oper.ru/torture/read.php?t=1045689061>

УДК 81'25:'373.45[811.112.2:811.161.2]

Любчук Н.В.
(Київ, Україна)

АНГЛІЗМИ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

У статті йдеться про особливості англійських запозичень у сучасній німецькій мові, ступінь їхньої асиміляції та деякі лінгвістичні аспекти їх перекладу українською мовою.

Ключові слова: *англізм, запозичення, калька, уявне запозичення, відповідник, декомпресія тексту, описовий переклад.*

В статтє рассматриваются особенности английских заимствований в современном немецком языке, степень их ассимиляции и некоторые лингвистические аспекты их перевода на украинский язык.

Ключевые слова: *англицизм, заимствование, мнимое заимствование, соответствие, декомпрессия текста, описательный перевод.*

The article deals with peculiarities of English loan-words in the modern German. The degree of the assimilation of anglicisms is analysed. Some linguistic aspects of their translation into Ukrainian are considered.

Key words: *anglicism, loan-word, translation loan-word, imaginary loan-word, analogue, decompression of the text, descriptive translating.*